

Nationalmuseeis etnografiske Samling 1944.

Geografisk Tidsskrift, Bind 47 (1944)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0047-PDF/gto_0047_69739.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=69739>

pdf genereret den : 22/5-2008

Nationalmuseets etnografiske Samling 1944.

Endnu i 1944 sukkede Danmark under det nazistiske voldsherredømme, og dybere og dybere greb krigen ind i museets virksomhed. Selv om det, takket være forskellige forhold, lykkedes at forøge samlingen med adskillige, endog ualmindelig gode og smukke stykker i årets løb, kunde det ikke undgås, at der skete yderligere indskrænkninger både i udstillingens omfang og i det hele taget i den del af virksomheden, der henvender sig umiddelbart til offentligheden. Truslerne mod danske kulturinstitutioner blev efterhånden mere og mere følelige, og usikkerheden på gaden under mørklægningen voldte, at mange nødtigt færdedes ude om aftenen. Mange gode danskes sind var selvfølgelig også helt optaget af den aktive og passive modstand mod de fremmede undertrykkere. Under disse omstændigheder er det forståeligt, at publikum i det hele taget havde andet at tænke på end at gå på museum, og tallet af besøgende i årets løb, i alt 35,394, må derfor regnes for ret tilfredsstillende.

Omvisningerne på søndage og ved særlige lejligheder blev opretholdt i fuldt omfang og samlede stadig en interesseret tilhørerkres. Derimod medførte forholdene, at man ikke så sig i stand til at gennemføre de populære foredrag i så stor udstrækning som ellers ønskeligt. Kun to foredrag blev afholdt i tilknytning til samlingen, idet dr. phil. C. G. Feilberg, som led i en større række i fællesskab med Nationalmuseets Antiksamling omhandlende danske forskningsrejser i Orienten, talte dels om Frederik V's danske ekspedition til Syd-Arabien, dels om sine egne forskninger blandt nomaderne i Iran.

Har foredragsvirksomheden således været stærkt indskrænket, har det til gengæld været muligt at afholde en særudstilling af jugoslaviske dragter m. m. som et synligt udtryk for den sympati, der ikke blot under almindelige forhold sammenknytter det jugoslaviske og det danske folk, men som yderligere har vokset sig stærk

under kampen mod den fælles fjende (Fig. 1). Udstillingen muliggjordes ved velvillig imødekommenhed af fru Zorka Andersen, arkitekt Ejnar Dyggve og frue, fru Alka Ellinger, fru Henny Harald Hansen, arkitekt Arne Ludvigsen, konsul I. P. Mirner og højesteretssagfører Ejvind Møller. Fru Henny Hansen bistod med utrættelig energi ved ordningen og forfattede yderligere en kort vejledning, som gjorde rede for de jugoslaviske kvindedragters særprægede

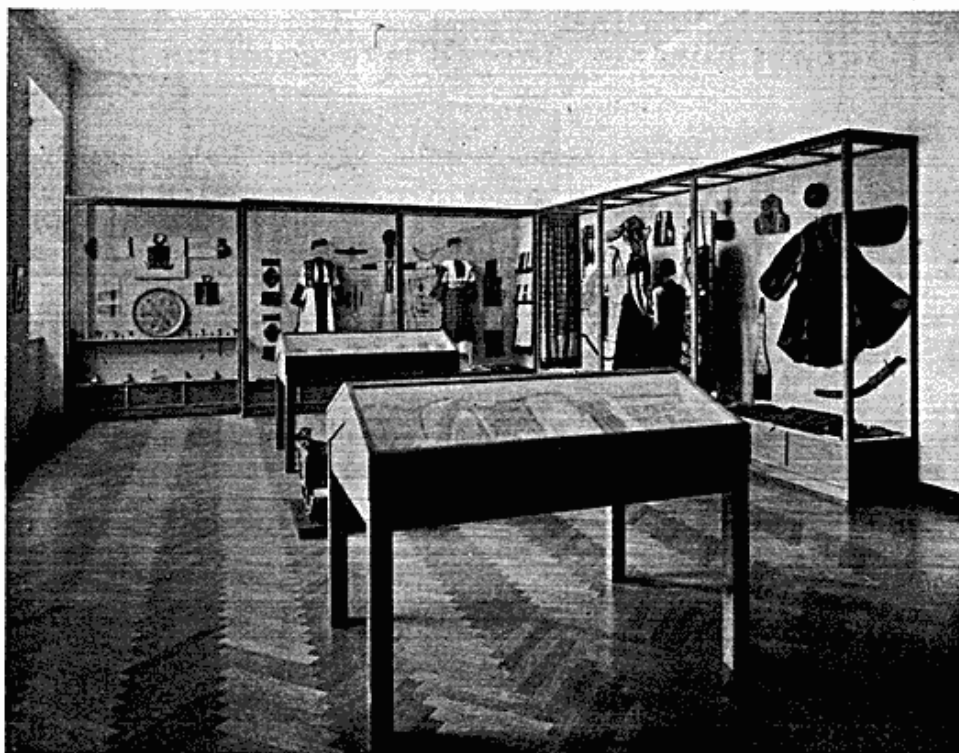

Fig. 1. Fra Museets jugoslaviske udstilling påsken 1944.

hovedtyper, der så tydeligt afspejler landets historie og geografiske beliggenhed: den plisserede, mellemeuropæiske dragt, den tyrkiske buksedragt og den klassisk-dalmatinske kjortel. Trods udstillingens korte varighed var den besøgt af over 900 betalende gæster, og tallet vilde sikkert have været ikke så lidt højere, hvis ikke et par langvarige luftalarmer var kommet i vejen. Som det senere vil ses, var flere af udstillerne yderligere så elskværdige bagefter at overlade store dele af de udstillede sager til museet. I forbindelse med udstillingen skænkede desuden propagandachef Kay P. Nielsen et smukt værk om kroatisk folkeklædning af maleren Ljubo Babić.

Et større arbejde af C. G. Feilberg: *La tente noire* er i årets løb udgivet som bind II af Nationalmuseets Skrifter, Etnografisk Række.

En ny bevilling fra Emil Schous fond har gjort det muligt at fortsætte med opsætning af diapositiver i samlingens vinduer, således at der nu findes billedrammer i næsten halvdelen af de i 1944 tilgængelige rum. I forbindelse hermed er også billedsamlingen udvidet, bl. a. ved en gave fra reklamefotograf K. Rading, bestående af en stor mængde negativer fra Mongoliet og Sibirien. Andet billedmateriale er skænket af museets trofaste ven, byretsfuldmægtig Carl Kjersmeier.

Asien.

I et etnografisk museum, der ikke blot tager hensyn til naturfolkene, men også omfatter de højtstående kulturer i Asien, er det naturligt, at et land som Kina må komme til at indtage en fremragende plads, og når dertil føjes — som det allerede blev understreget i forrige årsberetning — at Danmark fra gammel tid har haft nær forbindelse med Østen, og at Kinas kunsthåndværk altid har udøvet en særlig tiltrækning på privatsamlere, er det intet under, at dets frembringelser i særlig grad kommer til at dominere årets nyerhvervelser.

Ganske vist hørte de kinesiske sager i det store og hele ikke til de mest fremragende i afdøde generaldirektør Ole Olsens efterladte samling; men ikke des mindre var der mellem dem ganske ypperlige ting, som vilde være en pryd for selv det righoldigste museum. Som bekendt havde både staten og Ny Carlsberg-Fondet stillet meget store summer til rådighed for indkøb i forståelse af den enestående lejlighed til værdifulde forøgelser, som de to auktioner over Ole Olsens samling frembød for landets offentlige museer, og den etnografiske samling kan med taknemlighed fastslå, at dets tarv heller ikke her var blevet glemt. De ældste stykker, som det lykkedes at erhverve, var to oldkinesiske bronzekar. Det ene er en såkaldt *chüeh*, der anvendtes til drikofre. Det har omtrent form som en omvendt hjælm hvilende på tre spidse ben og er ornamenteret med spiralmønstre. Det andet stykke, en såkaldt *ting*, er firkantet med stærkt stiliserede *t'ao t'ieh*-masker på siderne og fire høje ben. Bæge typer er blevet fremstillet lige fra Shang-dynastiet i 2. årtusind f. Chr. og langt ned i tiden. At vore nyerhvervelser hidrører fra Kinas oldtid eller senest fra den allertidligste middelalder, er hævet over enhver tvivl; men en nærmere tidsbestemmelse er i øvrigt vanskelig. Yngre end disse bronzesager er en nakkeskammel fra Sung-perioden (960—1279). Den er af stentøj (Tz'ŭ-Chou) med lyst, gulgråt overtræk, hvorpå er malet en brunsort dekoration dels i rent ornamentalt stil, dels figurscener og planter.

Et nyt spring i tiden fører til de senere erhvervelser på auktionen. Først må nævnes to firsidede porcelænsflasker fra K'ang-hsis regeringstid (1662—1722). De er udsmykkede i jærnrødt og guld med udsparede felter, hvori der ses småscener, blomstergrene og fugle

Fig. 2. Porcelænsfad dekoreret i *famille rose*-farver.

malet med *famille verte*-farver. Hvad der gør disse stykker særlig værdifulde, er den omstændighed, at de har tilhørt den berømte Johanneum-samling i Dresden. Denne blev grundlagt af August den Stærke omkring år 1700, og det kan anses for givet, at den ikke har modtaget forøgelse siden første halvdel af det 18. århundrede. Som følge deraf er alle stykker derfra absolut autentiske og højt værdsatte af alle samlere som sammenligningsgenstande.

Den mest fremragende og kostbare nyerhvervelse, der ligeledes

har tilhørt Johanneum-samlingen, er imidlertid ikke købt af museet selv, men med enestående rundhåndethed skænket til det af konsul George Jorck. Det drejer sig om et meget stort fad, lidt yngre end de to vaser, nemlig fra Yung-chên (1723—35). Det er dekoreret i *famille rose*-farver og guld og viser otte ryttersker, der fra en åben veranda iagttages af kejseren og et par hofmænd (Fig. 2). Et fad med ganske lignende motiv er afbildet af Williamson.¹⁾

Konsul Jorck, der i det hele taget gang på gang har vist sig at være museets ualmindelig gavmilde ven, har imidlertid ikke ladet det blive ved denne gave, men har tillige af sin egen samling skænket en stor mængde kinesiske udskæringer af bjærgkrystal, blodrav, jade m. m. samt et par porcelænslamper af en type, der ikke tidligere var repræsenteret i museet. Det er med oprigtig taknemlighed, at vi har modtaget alle disse vidnesbyrd om en usædvanlig interesse.

Også selskabet „Etnografisk Samlings Venner“ har beriget museet med et overordentlig smukt og værdifuldt stykke, en 75 cm høj bronzefigur med tydelige spor af forgyldning og indlægning med koraller, turkiser og ægte perler (Fig. 3). Figuren forestiller en af den nordlige buddhismes vigtigste guddomme, Maitreya (kinesisk: Mi-lo-fo) eller „den medlidende“, der engang skal forlade sin himmel og lade sig føde på jorden for at genoprette de tabte sandheder i al deres renhed. Han er i sin egenskab af vordende buddha iført en indisk fyrstes rige prydelser og sidder med hver fod støttet på en lotusblomst. Hænderne er løftet foran brystet og omfatter spidsen af en lotusstængel, der afsluttes ved hver skulder med en blomst, hvori man ser de to symboler: lovens hjul og krukken med livets vand. Formodentlig stammer figuren fra et af templerne i kejserstaden Jehol.

Af andre gaver fra Kina må omtales et smukt sværd fra fru F. H. Schrøder, et sæt toiletteredskaber fra postmester, cand. jur. Jørgen Wolff, nogle fuglefløjter og spiselige svalereder fra civilingeniør G. Lange samt forskellige plakater fra museumsinspektør, dr. phil. P. J. Riis. I en testamentarisk gave af sager fra alverdens lande, som modtoges efter afdøde inkassator C. P. Olsen, var endvidere en del kinesiske genstande: fodtøj, spisepinde, skeer, en violin m. m.

Enkelte kinesiske ting er indkøbt i årets løb, nemlig tre rembeslag af bronze og en ske af brændt ler fra Han-perioden (206 f. Chr.—220 e. Chr.) samt fra nyere tid et spil (*t'ou-hu*) bestående af en lakeret trævase med 14 pile, som det gælder om at kaste gennem et par ringe på vasens hals.

¹⁾ G. C. Williamson: *The Book of Famille Rose*. London 1927. Pl. XLIV.

Fig. 3. Bronzefigur forestillende Maitreya.

I den førnævnte, righoldige samling fra konsul Jorck var der også enkelte småting fra Japan. En fuldstændig, japansk rustning er skænket af hr. R. B. Balkert, japanske sværd af maskinmester R. M. Christensen, fabriksarbejder Carl C. C. Meincke og forfatte-

ren Palle Lauring, der også har overladt andre våben til museet, som det nedenfor skal nævnes. Et par smukke, japanske knive er modtaget af arkivar S. Nygård og civilingeniør C. Manicus-Hansen. Endelig har opsynsbetjent Hans Falk foræret en lakeret beholder, som menes at være hjembragt for c. 100 år siden. To ret anseelige, japanske stykker er købt til museet, nemlig et alterbord og en offerfont, bægge af rødakeret træ med udskæringer og forgyldte bronzebeslag; de har stået i et af Tôkyôs templer, som blev ødelagt ved jordskælv 1923.

Listen over nyerhvervelser fra Østen fortsættes med et par gamle røgelsekar af bronze fra Korea og en tibetansk bronzefigur forestillende Amitâyus (tibetansk: Ts'e-dpag-med), det evige livs guddom, med indhold af bønneformularer. Disse stykker er erhvervet ved køb, mens en lille, tibetansk votivfigur er oversendt fra Folkemuseet.

Fra Bag-Indien er der indkommet en ligeså betydelig som kærkommen forøgelse i form af en større samling, i alt 44 stykker, fra Nagaerne i Assams bjærgene syd for Brahmaputra. Den omfatter bl. a. en brynje og et par skjolde af læder, huggeknive, spyd, armbrøst, smykker, kurve o. s. v. Nogle af de sidstnævnte er udsmykkede med små træmasker, abekranier o. l., og det siges, at kurve af denne slags kun må bæres af mænd, der har dræbt en fjende og taget hans hoved. Befolkningen her er nemlig hovedjægere i stor stil og minder derved som ved så mange andre enkeltheder i deres kultur om de mindre fremskredne stammer i Indonesien. Ligesom disse driver de et primitivt agerbrug og bor i pæleindhegnede landsbyer. Den omtalte samling er bragt til veje allerede i 1870'erne og testamenteret museet af indsamleren, ingeniør F. F. Severins nu afdøde datter, frk. Emma Severin. Den supplerer på en udmærket måde de få sager, vi tidligere ejede fra de pågældende egne.

I øvrigt er det kun enkelte stykker, som i årets løb er indkommet fra Bag-Indien. Forpagter E. Ekman og frue, Smidstrupgaard, har foræret en siamesisk kano af teaktræ, som den anvendes på Bangkoks utallige kanaler. Fra inkassator C. P. Olsens ovenfor nævnte samling hidrører bl. a. en siamesisk frugtplukker og et kogger til pusterørspile fra Britisk Malaya; et siamesisk sværd er skænket af professor, dr. med. Johs. Lindhard og et par beskrevne palmeblade af civilingeniør Cai Lund. Indkøbene fra dette område er få og omfatter foruden et palmebladsmanuskript kun en legemsstor, siamesisk Buddha-statue, der erhvervedes på Ole Olsens auktion. Den er af forgyldt bronze og viser Buddha stående med fremad vendte håndflader, idet han frasiger sig al verdens synd. Selv om

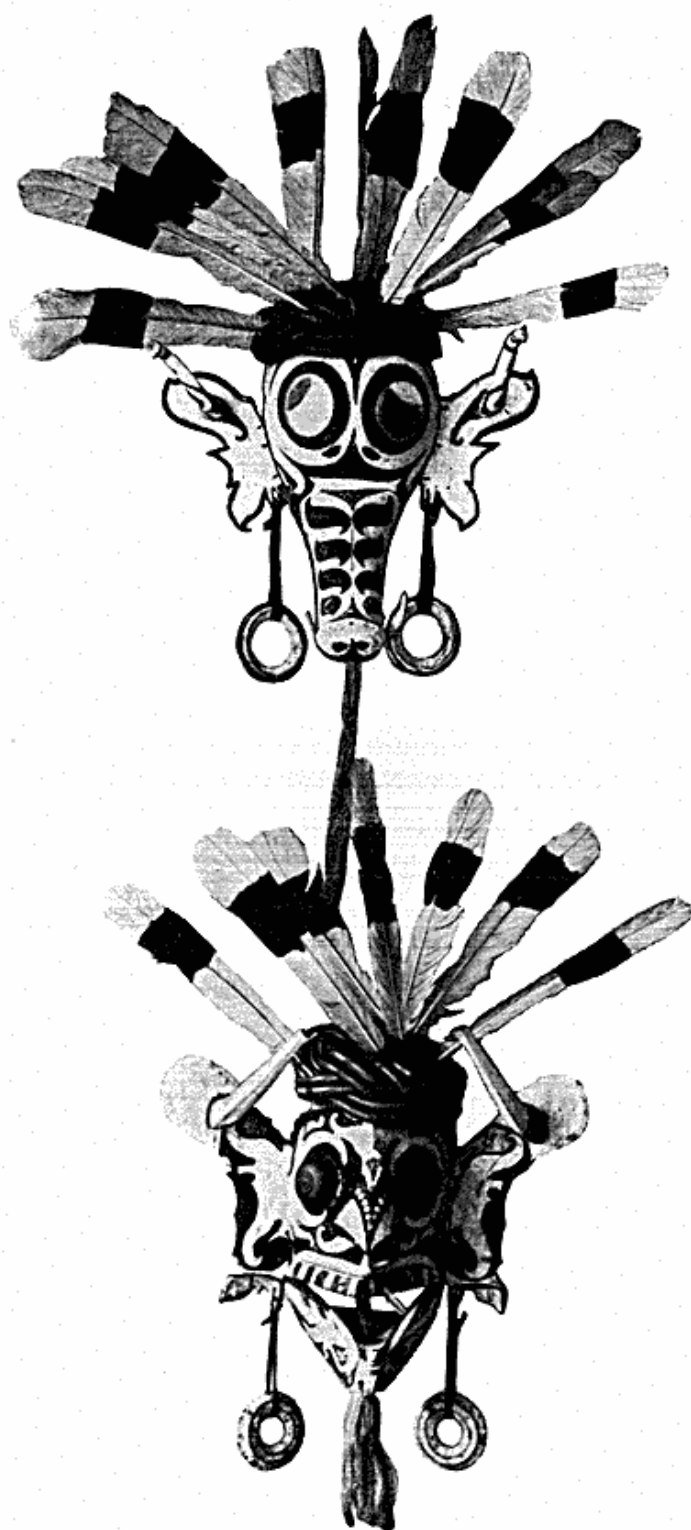

Fig. 4. Dajakkiske dansemasker.

figuren er et nyere stykke, som i nogen grad bærer præg af den kunstneriske nedgang i forrige århundrede, er det et særdeles godt og karakteristisk eksempel på denne periodes skulptur.

Går vi videre til Indonesien, finder vi også dær en del værdifulde nyerhvervelser. I første række gælder dette forskellige sager, som er hjembragt af læge P. Toussieng fra hans ophold ved Mahakamfloden på Borneo og nu af ham er skænket til samlingen. De mest iøjnefaldende stykker er et par store, fjerprydede masker, den ene forestillende en dæmon, den anden et svin (Fig. 4). Dajakkiske masker savnedes tidligere helt i museet, der ellers ejer en ret rigelig Borneo-samling. Endvidere er der et par skjolde, det ene, fantastisk malede, bestemt til dansebrug, det andet og simplere til krig, et ualmindelig rigt udskåret musikinstrument og en træeske til opbevaring af fjerprydelser. Den forholdsvis sparsomme Celebes-samling er blevet forøget med to smukke fløjter, skænket af fru Sandra Gundersen, der også tidligere har vist museet sin velvilje, og forskellige indonesiske våben er modtaget fra professor, dr. med. Johs. Lindhard (en kris, muligvis buginesisk), fhv. bankdirektør Richard Meyer (en javansk kris) og forfatteren, kommunelærer Palle Lauring (en dolk fra Atjeh). Ved køb er der erhvervet et usædvanlig smukt, batakkisk sværd.

Indien er kun temmelig sparsomt repræsenteret i år. I forbindelse med de ovenfor nævnte Naga-sager modtoges et par vævede tøjter og et halsbånd som gave fra fru I. E. Severin, og en armring af bronze er oversendt fra museets 2. afdeling. I inkassator C. P. Olsens efterladte samling forefandtes bl. a. nogle genstande fra Santalerne, nogle jordfundne lerhoveder fra Nilgiri-Bjærgene, en stor tromme, et manuskript på palmeblade og en bådmodel fra Ceylon. Endelig er der købt et musikinstrument, en såkaldt „flådeciter“, af en type, der ikke tidligere fandtes i samlingen.

Fra Vest-Asien er forøgelserne påny mere talrige. Af gaver må nævnes et par persiske kvindesko fra civilingeniør, baron E. J. von Schilling, en dolk fra guldsmed Holger Jacobsen og nogle farvetrykte, arabiske billeder fra museumsinspektør, dr. phil. P. J. Riis. Fra kunsthåndelen stammer en del middelalderlig keramik (Fig. 5). Et par smukt dekorerede skåle, den ene med indskrift, er uden tvivl persisk arbejde fra det 13. århundrede og fremstillet i Sultânabâd eller Rajj. Fra samme tid hidrører en stor krukke med grøn, stærkt iriserende glasur, fire bøjlehanke og tovsnoet ornament. En firkantet opsats, antagelig til henstilling af bakker e. l. og dækket med iriserende, turkisblå, nogle steder dog næsten gylden glasur, er snarest Raqqa-arbejde og må ligeledes tilskrives det 13. århundrede.

Da museet i forvejen ved Carlsberg Fondets omfattende udgravninger i Hama er kommet i besiddelse af en stor mængde islamisk middelalderkeramik, er det selvfølgelig af vigtighed ved nyanskaffelser at bygge videre på dette grundlag. I denne sammenhæng kan da også nævnes en krukke med blå ornamenten på hvid bund; den er formentlig spansk-maurisk arbejde fra det 14. eller 15. århundrede, og selv om den således strengt taget hører hjemme i Evropa, har den dog sin egentlige tilknytning til den islamiske verden.

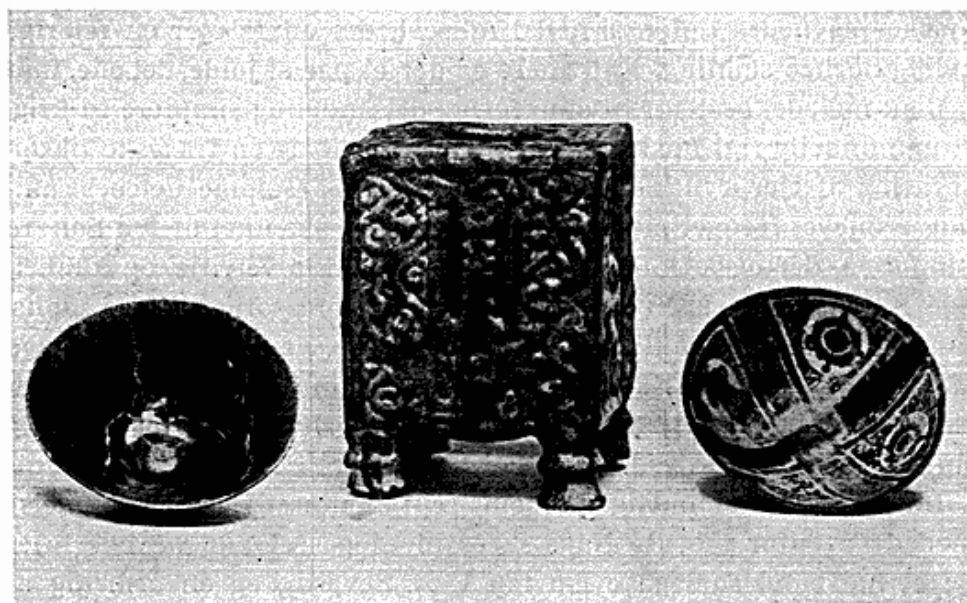

Fig. 5. Middelalderlig islamisk keramik.

Enkelte nyere sager fra Vest-Asien er ligeledes købt til museet, således to persiske sølvbælter og en sølvarmring, formodentlig fra Arabien. Et særlig pragtfuldt stykke er et fint ornamenteret skrivetøj af svært sølv; på siden af blækhuset står trosbekendelsen: „Der er ingen Gud uden Allah“, og på det lange foderal til rørpennene findes en indskrift, hvis to første ord desværre er ulæselige, men i øvrigt lyder: „... kongen, Guds emir“.

Afrika.

Den arabiske kultur fortsættes fra Vest-Asien jævnt over i Nord-Afrika. Fra dette område foreligger der i år en del sager som gave fra afdøde overbibliotekar H. O. Lange, indsamlet under hans langvarige ophold i Ægypten. Der er bl. a. en tromme, et par lamper, en skål, en klokke m. m. af bronze foruden enkelte andre genstande. For resten er det kun våben, som er indkommet fra denne kant af verden, nemlig to dolke fra civilingeniør Kai C. Løvstrøm, to

knive fra forfatteren, kaptajn Jürgen Jürgensen og en kniv fra kommunelærer Palle Lauring.

En broget blanding, der imidlertid indeholder flere værdifulde stykker, indeholdes i de af inkassator C. P. Olsen testamenterede sager. Fra Nigeria er der således nogle kalebasskåle og -skeer samt et musikinstrument, fra nedre Gambia en kalebasrangle, fra Congo en udskåret trætromme, et sværd, nogle knive, et musikinstrument m. m. og fra Syd-Afrika en nakkeskammel, et skjold og nogle smykker.

En del genstande, hovedsagelig våben (spyd, bue, sværd o. s. v.) fra stammerne Masai og Kikuyu er overladt af tandlæge O. Krøyer, og fra hr. Dobi Nepken er der modtaget et hovedtøj af strudsfer og et andet af løvehud, ligeledes fra Masaierne. En lille træfigur er skænket af hr. Olav Brix. Desuden er der erhvervet en udskåret trækam fra Suahilierne. De øvrige, afrikanske nyrehvervelser er alle fra Congo og tilgrænsende egne. Forfatteren, kaptajn Jürgen Jürgensen har skænket seks våben, guldsmed Holger Jacobsen et elfenbenshorn, og ved køb er der anskaffet en harpe og en krukke fra Azande-folket, der tidligere var berygtet som menneskeædere under navnet Niamniam, samt et sværd fra Batshioko ved grænsen mellem Belgisk Congo og Angola.

Amerika.

Amerika, der bortset fra Asien plejer at være den verdensdel, hvorfra forøgelserne kommer i rigest mål, er nu under krigen trådt stærkt i baggrunden som følge af de afbrudte forbindelser. Ikke mindst gælder det selvfølgelig hele Eskimo-området, som i det forløbne år kun kan opvise ganske få nyrehvervelser i form af nogle småting fra Grønland, der er modtaget som gaver dels fra civilingeniør M. Ib Nyeboe, dels fra inkassator C. P. Olsens dødsbo. Fra det indianske Nord-Amerika er der kun nogle pilespidser af sten, skænket af løjtnant Knud Clauson-Kaas, og fra kulturfolkene i Mellem-Amerika, antagelig fra Guatemalas højland, en malet lerkrukke, der har tilhørt inkassator C. P. Olsens samling.

Fra Antillerne, som hører til de områder, hvorfra museet fra tidligere tid ejer overordentlig rige samlinger, må som den eneste forøgelse fremhæves en ejendommelig stenstøder af en type, der ikke tidligere forefandt og derfor har særlig interesse. Efter sin form må den være fra Santo Domingo og er foræret af grosserer Per Reumert.

Tre peruanske lerkar fra Chimú- og Nazca-perioderne, der er erhvervet ved køb, er alt, som er indkommet fra Syd-Amerikas

gamle kulturfolk, og et af de kendte, præparerede menneskehoveder fra Jivaro-Indianerne, skænket af den tidligere, argentinske chargé d'affaires, hr. Alberto H. Bafico, tillige med enkelte genstande blandt inkassator Olsens efterladenskaber er de eneste stykker fra de primitive folkeslag i samme verdensdel. Fra den sidstnævnte samling stammer også et par maté-beholdere o. a., som er benyttet af den spansk-amerikanske befolkning. En argentinsk dolk er skænket af forfatteren, kaptajn Jürgen Jürgensen, og en ligeledes argentinsk ridepisk med sølvhåndtag, hvori der er stukket en kniv, er købt til museet.

Oceanien.

Avstralien er overhovedet ikke repræsenteret i listen over årets forøgelser og Oceanien kun i yderst beskedent omfang, idet nogle få genstande fra Ny Guinea og Carolinerne(?) forelå i inkassator C. P. Olsens dødsbo.

Evropa.

Som før nævnt havde museet den glæde, at flere af udstillerne fra den jugosláviske udstilling bagefter skænkede adskillige værdifulde sager til det. I betragtning af den ringe størrelse, som dets evropæiske samling i det hele taget har, betyder dette en stor og overordentlig kærkommen tilvækst, for hvilken der er al grund til at være i høj grad taknemlig. Arkitekt Ejnar Dyggve og frue, hvis glødende interesse for Jugoslavien er velkendt, forærede således over 60 numre, bl. a. en pragtfuld, guldbroderet frakke og et par veste fra Bosnien, en blå klædesfrakke fra Montenegro, talrige broderede ærmestykker, flere huer, en del sølvprydelser, et par kaffekander og skåle med låg, to fløjter, nogle kalebasfasker m. m. Ved samme lejlighed skænkede højesteretssagfører Ejvind Møller to andre, guldbroderede veste, fru Zorka Andersen en ualmindelig nydelig, serbisk kjole af vinrødt klæde med sorte broderier og arkitekt Arne Ludvigsen to kjortler og et par broderede ærmestykker fra Dalmatien. Fra fru Henny Harald Hansen hidrører en hvid, broderet filtvest, et bælte og to huer såvel som et par græske sko. Fra Grækenland stammer også en kvindedragt og en broderet vadmelvest, skænket af professor Edvard Thomsen.

Endelig er der købt en lille kapsel indeholdende en pergamentstrimmel med stykker af 5. Mosebog på hebraisk, en såkaldt *tefilla*, som sammen med en tilsvarende kapsel bæres om arm og pande af rettroende jøder under morgenbønnen.

Som det vil ses af denne beretning, har 1944 langtfra været noget dårligt år for museet med hensyn til forøgelser, selv om de virkelig store samlinger naturligvis fattes. At der til gengæld har været mange indskrænkninger i forholdet over for publikum, er en beklagelig, men desværre uundgåelig kendsgerning. Det er derfor et glædeligt tegn på den stedse fastere stilling, som museet efterhånden har opnået i offentlighedens bevidsthed, at tilvæksten selv under disse vanskelige omstændigheder har kunnet være så forholdsvis righoldig.
